

מגד ירחים

כס"ד

עלון חדשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 110 ■ כסלו תשס"ט

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

תכונתה של יראת שמים היא מחלשת את האדם בתחלת הופעתה, אבל חולשה זו היא בסים ליסוד גבורה עליונה, הגבורה החמרנית מתחלשת, וגברה אידיאלית נכנסת במקומה, והיא משיבה לאדם את כל נזקיו גם מצדו החמרי.

אורות הקודש ג, ראש דבר, מוסר ויראת שמים עמי כמ

את האור הבהיר העליון.

בתוך העולם הזה נדרש האדם לעיתים לגדור את עצמו בעולמו המיוחד, ולשם כך הוא צריך את מידת הגבורה: "גבורה רוחנית היא, להבדיל את העולם המיוחד ביחוד רוחני, במהלך הדיעות וההרגשות, מכל מה שהוא נראה כסותר אותו בעולם הכללי, אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי" (שמונה קבצים ג, ער). גבורה נצרכת ביחס של האדם הפרטי לחברה וכן למעמדו של עם ישראל מול אומות העולם, וזה היה עיקר המאבק של החשמונאים מול המתיוונים והיוונים.

חיזוק מידת הגבורה היא משימה ראשונה במעלה: "החלישות והעיפות הינן מבוא לכל המדות הרעות. הן מעוררות את העצבון, והעצבות מביאה את הכעס ואת הגאווה, את הקנאה ואת המשטמה, ואת כל הנטיות היותר שפלות. לזאת, ההנהגה של בריאות, של האומץ הגופני, היא עבודת הקודש בעד הכלל ובעד הפרט" (שמונה קבצים ה, קסז). המידות הטובות של הנפש תלויות במידת הגבורה, וכאן מדגיש הרב כי גבורה ואומץ גופניים עשויים לחזק את המידות הטובות, אלא שהדבר צריך להיות יחד עם חיבור לתורה ומוסר: "ועל ידי חיים מוסריים במעשה, על ידי אור תורה ונר מצוה, הנם (כוחות הנפש) הולכים ושוטפים בשבילי האורה" (שם).

כשם שהדבר נוהג בפרט כך הוא בכלל: "אומה חלושה ודלולה מוכרחת היא להתאמץ באימוץ מלאכותי, שמעורר בקרבה מידות מזויפות, וגאווה בלתי נורמלית. חסד גדול עשה הקב"ה עם ישראל שאזרם בגבורה פנימית" (שם). אומות שאין להם גבורה רוחנית פנימית צריכות לרכוש לעצמם גבורה חיצונית "מלאכותית" המשתלבת עם מידות מושחתות, גאווה לאומית הרומסת את כל הנקרה בדרכה. עם ישראל קיבל כוחות של גבורה פנימית הנותנים לו את היכולת להתקיים אפילו במצבים הקשים של הגלות, שגורמת לנו מחלות נפש רבות, שהרפואה שלהם היא תוספת גבורה: "והגבורה צריכה להיות בכל המדרגות, גם באוצר החומריות, ועל גבי בסיס תחתית זה, יפרח כל קודש וכל נשגב, כל הוד וכל גודל" (שם).

החשמונאים פעלו מתוך תכונת הגבורה הפנימית המאפיינת את ישראל, והצליחו להחזיר את המלכות לישראל למעלה ממאתיים שנה ולגילוי האור הרוחני על ידי חידוש העבודה בבית המקדש. כאשר נלך בדרכם נזכה גם אנו לגילוי האור הפנימי החבו בתוכנו. "הברק האלהי שבשמש החשמונאים נתפוצץ לנצוצות, כשיתקבצו לאבוקה אחת, ישוב להגלות" (מגד ירחים).

הרב בנימו ברנר, צפת ת"ו
bnayahu@012.net.il

בחודש כסלו אנו נפגשים עם מידת הגבורה, בחודש זה אירע נס תנוכה, "מסרת גיבורים ביד חלשים", וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום... (שבת כא). נצחון החשמונאים על היוונים היה על ידי מלחמה פיזית אבל עיקר המאבק היה על עולם הרוח, היוונים אמרו לישראל: "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל" (ב"ר ב). גבורתם של החשמונאים נבעה מתעצמות הנפש שהיו בתוכם, "גבורת אמת תמצא רק במקום שאור אלוהים שמה" (מאמרי הראי"ה חלק ב עמ' 500 מגד ירחים" לחודש כסלו).

מאידיך, מוכרת לנו התופעה שיראת שמים מחלישה את כוחותיו של האדם. במסכת בבא מציעא (פד, א) מספרת הגמרא שריש לקיש קיבל על עצמו עול תורה ביזמתו של רבי יוחנן, ומיד נחלש! מרן הרב זצ"ל מלמד אותנו שזו תופעה טבעית, לאדם שלא הורגל ליראת שמים, וחי חיים ללא קבלת עול, פגישה ראשונה שלו עם מידת יראת השמים גורמת לו לחולשה. החולשה תגרום למיעוט השפעתם של הכוחות החומריים שמילאו אותו, אבל היא יכולה גם להפוך לבסיס לגבורה שתצמח על גבה. גבורה זו תהיה "גבורה אידיאלית", גבורה הנובעת מעולמו הרוחני של האדם, והיא אשר תתקן את כל הנזקים שנגרמו לו מתוך ההיחשפות הראשונית ליראת השמים. זו הגבורה שאפיינה את החשמונאים!

לעיתים נדמה שמידת הגבורה היא צורך אנושי בלבד אבל בהתבוננות יותר עמוקה, אנו מגלים שאימוץ מידת הגבורה היא הליכה בדרכי ה': "ויזכר שכל גבורה נאצלה היא בראשיתה מיסוד גבורה של מעלה... ובהתעוררו ללכת בדרכיו של מקום, יזכר גם על המידה העליונה הזאת של מה הוא גיבור אף אתה היה גבור, עז כנמר, קל כנשר, רץ כצב, וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים" (שמונה קבצים ה, רעב). שלש פעמים ביום, בתפילת העמידה, אנו מזכירים את גבורותיו של המקום בברכת הגבורות, זו הזכרת השפעתו המבורכת של הקב"ה על העולם.

האדם נזקק למידת הגבורה במיוחד בהתמודדות עם העולם המעשי, רב התהפוכות והקשיים: "האדם צריך לקנות מידת גבורה בנפשו, ולחבב את העולם המוחשי וכל קניינו וכל חובותיו החברתיים, עם כל מה שהוא מציץ למעלה הרבה מכל השייך להם, והוא משתוקק לאור יותר בהיר ויותר עליון מכל המאיר בגלוי בעולם הזה" (שמונה קבצים א, תקלז). אצל האדם קיימת נטיה לברוח מהעולם הזה לעולמות רוחניים מאירים, הרב מכוון אותנו להתחבר לעולם הזה מתוך גבורת נפש ומידי פעם להציץ במקומות גבוהים יותר. החשמונאים לא נטשו את המאבק המעשי, הם שאפו לחבר את העולמות העליונים לעולם הזה, ולגלות בו

נקודות למה שבה ודיון

- מדוע יראת שמים עלולה לגרום לחולשה גופנית ומה מטרתה של חולשה זו?
- במה מסייעת מידת הגבורה לאדם לשמור על ייחודו?
- מהו ההבדל בין הגבורה בישראל לזו שבאומות העולם?

החינוך - מבט אל העתיד

- מתפרק ומתפרד. אובדן החזון גרם לנפילתם של עמים רבים במהלך ההיסטוריה. גם אם ההווה טוב ומצליח, יש צורך בחזון, ובלעדיו לא יכולה האומה להתקיים. כשעוסקים בבן ובעם - עוסקים בנצח, בעתיד. למען עתיד גדול ונראה שיש "שלם מחיר" בהווה. יש להקריב את הנחת בהווה בשביל הנחת שתבוא בעתיד. מי שאיננו מוכן להקריב עבור העתיד, ומעוניין רק בהווה מצליח - יכול להצליח בצורה זמנית, אך "צדיקים במפלתם [של הרשעים] יראו" - זוהי דרך שעתידה ליפול, ואין לה קיום. עבד שונה הוא מבן. כשעוסקים בעבד מצפים לתוצאות בהווה, ולא לעתיד גדול ומבטיח. על כן "בדברים לא יוטר עבד", אין זמן להסברה ולשיחות מוסר. כאן יש צורך בדרך המהירה ביותר המביאה לתוצאות. "עבדא-בהפקירא נחא ליה" (גיטין דף יג, א). העבד אינו חפץ באחריות, והוא רוצה רק את ההווה. "אחריות" היא גם לשון "אחר" - מה יהיה אחר כך. העבד איננו מעוניין במה שיהיה אחר כך. גם אם יבין את מה שאומרים לו - "ואין מענה", אין בכך תוצאות מעשיות ומיידיות. הפסוקים חוזרים לעסוק בבן ובאומה. "חזית איש אץ בדבריו" - מי שממהר ואין לו סבלנות - "תקוה לכסיל ממנו" - העתיד שהוא התקוה לא יכול להבטיחו כי אם כסיל. הפסוקים

באין חזון יפרע עם ושמר תורה אשרו. בדברים לא יוטר עבד כי יבין ואין מענה. חזית איש אץ בדבריו תקוה לכסיל ממנו. (פרק כט, טז-כ) הפסוקים מעמידים זה מול זה את הבן ואת העבד. "יסר בנך", מול: "בדברים לא יוטר עבד". שתי בחינות לפנינו, בן ועבד. את הבן יש לייסר, ולעבד - לא יעזרו הייסורים. הבן מסמן את ההמשכיות ואת העתיד. ביחס לבן מופנה המבט אל העתיד, ולא להווה. אין האב מבקש מבנו תפוקה ותועלת. אין הוא מבקש אלא שיהיה בן נאמן לאומה ולמשפחה. כל הפעולות מכוונות לעתיד, ועל כן יש צורך בסבלנות. "איש אץ" לא יצליח בחינוך בניו. כאשר אב מייסר את בנו נראה הדבר כלפי חוץ כנתק בין האב לבן. אולם, הפסוק מבטיח: "יסר בנך - ויניחך". עם כל הכאב בהווה, היסורים הם נוחים לבן, והם יגרמו לנחת גם לאב. העתיד, סופו של התהליך, הוא: "ויתן מעדנים לנפשך" - הבן יאהב את אביו ויהיה לו קשר עמוק איתו. הפסוק הבא עוסק גם הוא באותו ענין, אך במבט לאומי. "באין חזון - יפרע עם". החזון הוא המחשבה על העתיד, על האידיאלים, על הדרך בה צועדים ועל האתגרים אותם רוצים להגשים. החזון הוא אשר מדבק את חלקי העם ונותן לו קיום. באין חזון - הרינו בלא מבט על העתיד, כל אחד צועד לעצמו, והעם נפרע

"להכנסה בענין מחודש מתמיד יאמר בלשון הקודש חנוך חנוך לענר, וכן ראוי להאמר חנוך הבית ולא חנוכה". אלו דברי מרן הרב מהם נמצאנו למדים מהו חינוך ולאן על המחנך לשים את פניו. מרן הרב קוק זצ"ל מדגיש שעניינו של החינוך הוא העתיד. פעמים שאנו עושים פעולות חינוכיות שאין מטרתן בעצמן וזמנן, אלא להכשיר את האדם לקראת העתיד. אף מצות חינוך קטן נועדה להרגיל את הקטן לקיים מצוות לכשיגדול בשנים. ואלה דברי מרן הרב: "אמנם ערך החינוך הוא, שהוא משפיע על יתר השנים של הגדלות, שהרי אין ידוע לנו עד כמה תגיע פעולתו של החינוך... אלא שכל הרגל טוב מועיל ופועל עליו להכשירו יותר לדרכים טובים... ונמצא שהחינוך הוא כח פועל על יתר הזמנים... ואין פעולת התחלתו בעלת מציאות מלאה בעצמה, אלא שהיא מכינה את ההשפעה אל העתיד". ועולת ראי"ה ח"א, עניני חנוכה, עמ' תל"ג. כיצד בונים לער המתחנך, לעצמנו ולאומה, עתיד נכון? מהן הפעולות שאנו צריכים לעשות בהווה, כדי שהעתיד יהיה ראוי? מספר פסוקים בספר משלי מעמידים אותנו על התוכן העמוק של החינוך; אליבא דהרב: "ברבות רשעים ירבה פשע וצדיקים במפלתם יראו. יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך.

הרב חיים חזקיהו מדיני

המשך מעמ' 4

וולוז'ין ואח"כ ישיבת "עץ חיים" בירושלים בקהילות המזרחיות הגובלות ברוסיה: בבוכארה, בקווקאז ובקרים שם היה בן בית בביתו של הרב מדיני. משם שלח שאלה אל בנו הראי"ה (דעת כהן, רכז). בהמשך תשובתו כתב הרב לאביו: "ומה טוב שיציע הדרת כבוד מר אבי שליט"א דבריו לפניו [לפני הרב מדיני] כי כגון דא צריכה רבא לעניות דעתך", ומכנה את הרב מדיני: מארא דאורייתא החח"ם שליט"א. ב"שיחות הראי"ה", כתב הרב מ"צ נריה זצ"ל עמ' קנו: "מאותה תשובה אנו למדים על מידת ההערצה שחש הרב לאותו גאון וצדיק". עם בוא הראי"ה ליפו שיגר לו החח"מ אגרת ברכה: "...למע"כ ידידי אהובי, הכהן הגדול... מאד מאד שמח ועלז לבי בבחירת עדתו באיש אשר בישראל ירבו כמותו, אשר שר רוח לו להנהיג צאן מרעיתו צאן קדשים בדרך העולה בית אל... את ארץ ישראל העלה הרב מדיני על ראש שמחתו. אהבתו לארץ ישראל עולה מכל דברי ספרו הגדול - "שדי חמד". החלק "אסופת דינים" מתחיל בערך "ארץ ישראל". אף שקודמים לו על סדר האי"ב ערכים אחרים. בספריו ניתן למצוא חומר תעמולה לטובת ארץ ישראל. כילידי ירושלים נטע את אהבת ארץ-ישראל גם בקרב ארץ מרעיתו, הלהיב ועודד אותם לעלות ולהתיישב בארץ. רכש את "השקל הציוני", תמך באגודות חובבי ציון מאחר שסבר שהחלוצים, חרף חופשיותם של חלק מהם, עוסקים במצוות ישוב ארץ ישראל שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, וכך הם מקרבים את הגאולה; כי הם נוטעים כרמים ופרדסים בארץ, ובזכותם אדמת ישראל נותנת את פריה בעין יפה, וכמאמר חז"ל במסכת סנהדרין

(צח, א) "אין לך קץ מגולה יותר". הגאון כאב את עוניים ודוחקם של יהודי ארץ ישראל, ובמיוחד של יהודי ירושלים, וביקש לסייע להם, לאו דווקא בשל מצוות ישוב הארץ "אלא בשביל עצמנו, לקיים דברי התורה, כי לולא ישיבת ישראל שם תפוג תורה ח"ו". חרף עיסוקיו הרבים העמיד עצמו כגבאי לרשות אלה שביקשו אדם מהימן שישלח עבורם את תרומותיהם לארץ ישראל. הרב התחייב למסור קבלה לכל שולח להודיעו "כי הגיע כספם אל הקודש פנימה". הרב לא ראה בא"י מרכז רוחני בלבד אלא מרכז ישובי-מדיני. וכאשר קמו כאלה שדיברו נגד רעיון חייבת ציון, עליה והתיישבות בארץ, פרסם אגרת מלאה התלהבות נגד אלה שחשבו להכשיל את הרעיון, ובתמיכה לחוגי הרעיון כתב:

אל אחינו בני ישראל גומלי חסד ועושי צדקה בכל עת - קולי אקרא: גלוי וידוע לכל כי רעיון ישוב ארץ ישראל הוא עניין גדול ונכבד מאוד, עד כי המפורסמות אינן צריכות לחיזוק ולראיה. כי עוד לפני עדן ועדנים החל לפעם בלבבות: בלב אדירי התורה וגדולי האומה, והיה נס להתנוסס לחונן עפרה, להושיב אדמתה, לקומם הריסותה ולטעת נטיעה. --- ואבקש את אחב"י בכל מקום שהם: עופו חושו להושיט יד להמפעל הקדוש הזה, ואם מראשיתו עוד מצער, אחריתו ישגה אי"ה מאד. ובגלל זה נזכה לחזות ולחוות בגאולה האמתית, לראות בשוב ה' את שיבת ציון וירושלים אנחנו כולנו חיים. ...יום ד' לסדר "למען תספר באזני בנך", תרחם ציון לפיק (תרמ"ח) פה קראסוב בזאר. הצעיר חיים חזקיהו מדיני ס"ט.

ד"ר גיורא פוזילוב
ירושלים ת"ו

אישים ואירועים

בחי מרן הראי"ה זצ"ל

י"ג כסלו תרפ"א
1920

משרד הרבנות מזמין אסיפת רבנים ובאי כח מוסדות הצבור לדון בדבר הוצאת הנושאים הדתיים מסמכותה של המחכמה - השעריה - והעמדתם ברשות בתי הדין היהודיים.

ירושלים כנוגע לקיומם של בתי הדין הרבניים בארצנו נמנה הממשלה לביכ הכסרות העבריים והציעה רפניה שאלות אלה: על ספק אזה חוק קיימים בתי דין הרבניים מהי סמכותם, אך להנצל סמכותי סמיכות עיד נשואי הערובות, גרים וכו', נסנתה וערת סיוורת לשאלה זו בנושאות סק קרוי ובה פשתה פיק: אנלי, מויליפי, נוצרי ויהודי (כר סירובקין), סצר היהודים הוו את דעתם הרבנים: קוק, זוננפלד ועוויאל משרד הרבנות, ועד העיר בירושלים, ועד הציונים, משפט השלום העברי ועוד. משרד הרבנות בירושלים הזמין כיום י"ג כסלו אספה של רבנים ובי כספות הצבור לדון עיד הוצאת הענינים הדתיים היהודים מהי סמכותה של המחכמה-השעריה והעמדתם ברשות בתי הדין היהודיים, נוכחו סלכר הרבנים חביו משרד הרבנות, הרב קוק, רבני הקהלות הספריות והחסינות, הרב עוויאל סיפו, הרב פישמן והרב דרר שנפלד, בי כ תועד הלאומי, בי כ. ועד העיר וחי סלכיואל סני השופט, סוכר משרד הרבנות הקריא את החוקר שהגיש משרד הרבנות לחי ס. הנציב העליון בענין זה חיקף לכואו כיום כיה סמוז הר"ש, והודיע כי ה. ס. התענין בה ריבה והבטיח לעשות את הנחוק, עכשיו נוסדה הועדה הסיוורת יענין זה.

חנאסיס נשאו ונתנו בענין זה ודנו על סדרים סצויכים להקשות בבדי להשיג את חוכות האלו, נחקלה חכמת הודה לסידר הרבנות על הצערים הסוצלים שעשה עיד כה ובקשו אומו להסביך הלאה את העבודה באומו הודה שהתחיל.

כ"ד כסלו תרפ"א

אנשי ירושלים חוגגים בבית הכנסת "החורבה" מלאת שלוש שנים לכבוש ירושלים על ידי הבריטים ואת עלייתו לתורה של בן הנציב העליון.

כ"ד כסלו סלאו שלש שנים לכבוש ירושלים, לזכר האירוע סדר ועד העיר כשנת ב"ג כסלו סק סיוורת כבית הכנסת הגדול שכחורבה ה: יהודה החסיד, בו כיום התפללו בבית הכנסת הגדול ה. ס. הנציב העליון ובנו לרגלי זמנת חתינת כנו ארוין ספואל היה בית חכנת סלא, משרד כבית הכנסת היה כבו בשבת נחמו הנציב יאכ על כסא סווחכ תחת חוזה כקושה, סימינו יאכ חרב קוק וספאלו הרב יעקב סאיר, אחרי התפלה שנאסכה שחי שקות וחצי נערכה חגיגה לזכר השחרור שחל לסחרתו, חתנינה נחתה כנאום סר ד, ילין ראש ועד העיר, אחרינו נאמו הרבנים: קוק ויעקב סאיר, החון כרקי שר את פרק שיר העצלות—ישאחתי באוירים לי בית ד' נלך את"כ הקריאו חפלה סיוורת שחוכרה ע"י הרב קוק החון התפלל תפלה חנוון חסוזה למלך כיוסניא ופי שרך להנציב כסיר החקוה נגפרה חתנינה.

כ"ה כסלו תרפ"א

ביום א' דחנוכה חוגג הנציב העליון סיר הרברט סמואל את חתונת בנו הבכור מנחם סמואל עם הדסה גרזובסקי.

— כיום א' דחנוכה חגג הוד סעקתו הנציב העליון סיר הרברט סמואל את חתונת בנו הבכור סר מנחם סמואל עכ"כ סרת הדסה גרזובסקי— ואמו חגגה כל יהודי ארץ ישראל יחד עכ החושיכים את חגג כנאום הארסון הגדול, אשר בו נקרא סאמר הסך ע"י הנציב העליון ככואו אל הארץ התחילו הסווינים להחאספ סיר אחרי העתה השחמים עשיה כצהורים, האירס היה סקושת וסגאר באור התפלה כסו כיום האספה החיטורית ההימי אלא שנסוף היום דבר חדש; קרושה יהודית עתיקה שררה בבית באסצע האירס חוכנה חוסה קוסרת סביסס על ארבעת עסוריה החבולים, עסויה יוק רך כלתה חסירה והרבנים קוק, יעקב סאיר וכן ציון עוויאל (סיפו) וסר סרדכי כן הלל הכהן וחי שור עלו על ביסת החוזה, הרב קוק כרך כרכה ראשיונה והשקה כסוס חיון את חבלה ואת החתן, אחרי חקרושיון קרא ה' שור את נוסח הכחובה הארסית (סאר) וקוקים סצר חבלת וסאה וקוקים סצר החתן כנגדס וכו' הרב יעקב סאיר קרא כרכה שגיה, הרב בן ציון עוויאל, הח"כ סיפו קרא כרכה אחרונה, חתן שבר כעצמו את כוס הווכוכיה, זכר להורכרן ירושליי, וקריאת, סול סוכ' נשפעה.

מעמידים זה מול זה את הבן מול העבד, כשתי תפיסות חינוכיות מנוגדות. כל אדם צריך לשאול את עצמו, במגעלים שונים של חייו, במה הוא עוסק; בבן או בעבד: האם אדם מתייחס לעצמו כבן או כעבד. אם הוא בן, הרי שמבטו מופנה אל העתיד, והוא מוכן לסבול יסורים וקשיים בהווה כדי שבעתיד יהיה בדרך נכונה. אדם מחנך את עצמו והוא מצוי בתהליך. אין רואים תוצאות ביום אחד, אך הוא הולך בדרך שהציב לעצמו, והוא מוכן להקריב בשביל העיד. כך גם בחינוך בניו. המתייחס לבניו כבנים, מבין כי הוא בונה את עתידם, והוא מוכן לייסר אותם בהווה כדי לבנות להם עתיד נכון. המחשבה על העתיד מניעה את האב להקריב את הנחת המדומה בהווה, למען נחת אמיתית בעתיד. כך הדבר גם בתפיסה הלאומית. אנו צועדים לקראת עתיד גדול, ועל כן אנו מוכנים לקבל ייסורים בהווה. שכן כדי לבנות את הנצח יש להקריב בהווה. אמנם, איננו בוחרים בקשיים וביסורים, אך כאשר הם מגיעים אלינו, אנו מבינים כי הם חלק מן הבנין. הקשיים חושפים את העומקים בקשר בינינו ובין הקב"ה, בינינו ובין הארץ, בינינו ובין העם. בדיני תשעה באב פוסק השולחן ערוך "אין אומרים תחנון ואין נופלים על פניהם, משום דמקרי מועד". (או"ח סי' תקנ"ט סעי' ד'): ובמשנה ברורה (ס"ק י"ז) נכתב: "כדכתיב: קרא עלי מועד לשבור בחור". הדבר תמוה, האם מועד בו "נשברו בחורי" הוא אמנם חג המבטל אמירת תחנון? יש המדמים את הדבר לאב הנותן סטירה לבנו. עם כל הכאב, יודע הבן כי לאב אכפת ממנו. שכן כאשר האב איננו מכה - הדבר גרוע יותר, שהרי הדבר מלמד שלא אכפת לו ממנו. עם כל הצער על חורבן הבית, בהסתכלות פנימית אנו מבינים כי הוא בא מתוך אהבת ה' אלינו, ועל כן נקרא יום זה 'מועד' ואין אנו אומרים בו תחנון. אנו שמחים על כך שידו של ה' נגעה בנו, וכי אין התעלמות והסתר פנים ח"ו. עלינו להשתחרר מתווי האופי של "עבד", מהרצון לראות הכל כאן ועכשיו. אנו מוכנים לדרך ארוכה כאשר היא מובילה אל השלמות. אומות העולם רוצות לראות הכל בצורה מיידית. הדבר מובן - הן יודעות מספרי ההיסטוריה על אימפריות גדולות שקרסו ונפלו. יודעות הן שאין עם - פרט לישראל - שהחזיק מעמד מאות רבות של שנים. על כן ברור להן, כי מה שלא ייעשה עכשיו, בהווה, לא ייעשה בכלל. האומות זמניות הן, ועל כן חשובה להן ההצלחה בהווה. אבל אנחנו, בניו של הקב"ה, חיינו הם חיי נצח. על כן איננו מפחדים מדרך ארוכה, ובלבד שתהיה נכונה. כבנים לה' מוכנים אנו להקריב את מעדני ההווה למען העתיד השלם.

הרב יהושע ויצמן
ראש ישיבת מעלות ת"ו

הרב חיים חזקיהו מדיני בעל ה"שדי חמד"

ירושלים, ז' מרחשוון התקצ"ג (1832) - חברון, כד' כסלו התרס"ה (1904)

תנאי מפורש היתנה שלא יטרידוהו בענייני יום יום ולא יטילו עליו את משא העם. עם זאת קיבל עליו לטפל בענייני תלמוד תורה, מאחר ו"תלמוד תורה כנגד כולם". הרב יסד במקום ישיבה, טרח בלימוד התלמידים ורוב הוצאותיה היו מכיסו. ספריו: מכתב לחזקיהו, אזמיר תרכ"ה; אור לי, חידושים ותשובות, אזמיר תרל"ד. אולם ספרו הגדול עליו יגע משחר נעוריו ושמו נודע בקצוי ארץ הוא ה"שדי חמד" (התרנ"א-תרע"ב, 1891-1912 כ"ב חלקים, מהדורות נוספות בעשרה כרכים). הראשון לציין

אישיות אצילה ומופתית השופעת אורה ועדינות, מדות מיוחדות ונעלות בטהרת נפשה, בפשטותה, בצניעותה, בענוותנותה התמה והנפלאה, בתום לבבה, ביושרה כובש הלבבות, בעושר בקיאותה בתורת ישראל על כל גווניה כמעין שאינו פוסק, באהבתה לעם ישראל, לקדשי האומה ולקנייניה, ובהסברת פניה וגישתה הנימוסית לכל אדם. אביו, רבי רפאל אשר אליהו, מיקירי ירושלים ותלמיד חכם מובהק היה מורו ורבו הראשון. כן למד אצל גדולי חכמי ירושלים שבתקופתו. בשנת ה'תרי"ג (1853)

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל כתב על ה"שדי חמד": גאון ישראל שהוקדש מרחם לתעודה זאת, עמד על מעיין שאינו פוסק, זו תורה שבעל פה, ובתפיסתו הנפלאה, בינתו החודרת ועינו המעמיק שאב מתוך מי המעיין את כל הספרות ההלכתית והמדרשית שבים התלמוד, פסקי הלכות, תשובות הגאונים והרבנים שלאחריהם, עד כי כך שדמיא ליה כמאן דמנח בכיסיה. בקיאותו של הרב היתה מיוחדת במינה. לא רק תלמודים ומדרשים, פירושי פסקי הראשונים ואחרונים היו גלויים לפניו. כל הספרים, אפילו ממחברים בני דורו הדנים בענייני הלכה ואגדה, פיוט ודרוש, מרבנים אשכנזים וספרדים, שנדפסו והופיעו בכל ארצות הפאזה הוא היה קוראם מראשם ועד סופם. אפילו בדברים שהופיעו בכתבי עת שונים ולא היה להם קשר לדברי תורה היה מוצא עניין לענות בו.

אף שרבים מגאוני הדור היללוהו על חיבורו וקראו לו בקצור "הגאון", היה רבי חזקיהו עניו, ונראה כי תכונה זו הייתה טבועה בו בנפשו, כדבריו: כי באמת אין במה להתגאות בחבור זה, כי אין בו לא חריפות ולא בקיאות. שהדי במרומים בכל עת אשר אני רואה ספרך של צדיקים חדשים מרבותינו גאוני דורנו יחיו, מלאים כל טוב, פלפול עצום וחריפות ובקיאות נפלא, לבי נשבר בקרבי כי דעתי

קצרה... מעניין לציין כי הרב התכתב יותר עם חכמי אשכנז מאשר עם חכמי ספרד והמזרח, ויש לתהות שמא היה זה בגלל קרבת קרים אל הקהילות הללו?

בין הרבנים החח"מ והראי"ה היו יחסי ידידות והערכה הדדית. הראי"ה בהיותו עורך "עיסור סופרים" זכה לברכתו של החח"מ אשר ביקש לפרסם ב"שדי חמד" תוספת למאמר מיוחד שפורסם ב"עיסור סופרים". בפנייתו אל הרב כתב בעל השדי חמד:

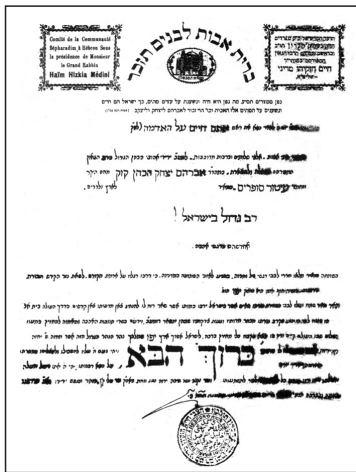
לידידי הרב הגאון המפורסם לשבח ולתהלה הכהן הגדול כקש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן אבד"ק זוימעל יצ"ו... (מרן הרב שימש

מת עליו אביו והוא נותר ללא משענת כלכלית. בעצת חכמי ירושלים יצא עם בני משפחתו אל שארי בשרו האמידים שישבו בקושטא. היציאה מירושלים היתה קשה עליו, כדבריו: נער הייתי כבן עשרים שנה בצאתי מירושלים / בעצבון קול ורפיון ידים / עזבתי עיר מולדתי ציון / דמי עלי כעובר על תרי"ג מצוות / והיה קשה מאד בעיני פרידתה / כחומץ לשיניים וכעשן לעיניים (ראה בהקדמה לשדי חמד, ח"א).

גם בקושטא לא ארכה ישיבתו בשלווה. מחמת עול הפרנסה קיבל על עצמו לשמש רבה של קהילת קארסוב-באזר שבחצי האי קרים, בה שימש רבם של כל בני הקהילה, ספרדים ואשכנזים כאחד. הרב ערך מהפכה בחיים הרוחניים של בני הקהילה, פעל למען חינוכם של ילדים ומבוגרים, כאשר שם על לב לסלול מסילות ללב המון העם, נערים וזקנים, לבנות מוסדות תורה ויראה לצעירי הצאן ולדאוג להם ברוחניות ובגשמיות. גדר גדרים ותקן תקנות וסייגים בחיי העם; נקדש ונערץ על ידי בני דורו וקהילתו כאשר ברבנותו הסתפק במועט שבמועט. מצד אחד "גאון" בפי כל, שכל עסקו רק בתורה יומם ולילה ולא פסיק פומיה מגירסא, ומצד שני דואג לכל אדם ברוחניות ובגשמיות, שותף בחייהם של בני הקהילה בשמחתם וביגונם, כאשר אחדות ישראל היא נר לרגליו ולא הפריד בהתייחסותו בין פלוני לאלמוני. ענוותנותו ופשטותו חזקו את כבוד התורה וכבוד הרבנות והרבנים בקרב בני ברית ובקרב כאלה שאינם בני ברית. הרב היה מקובל גם על המון העם הטאטרי כאחד הקדושים, וכשפרצה בקרים מגיפה שפגעה בבהמות בקשו ממנו להתפלל לישועה, וגם בעיני המושלים ופקידי המלכות היה כבודו רב. הרב היה מעורב בענייני קהילתו. התעניין בצרת ישראל ובמיוחד בצרת קהילות ארץ ישראל וחכמיה ודאג לאסוף עבורם תרומות. בשנת ה'תרנ"ט (1899) החליט רבי חזקיהו לשוב לירושלים. היהודים והשלטונות כיבדו את הרב בטקסי פרידה שנערכו בקארסוב ובערים אחרות בקרים. אף בבואו לירושלים נערכה לו קבלת פנים מיוחדת.

בארץ ישראל קיווה הרב לשבת על מי מנוחות ולהקדיש את כל זמנו לכתובת חיבורו הגדול ה"שדי חמד", בלא לקבל עליו כל תפקיד רבני. הרב ביקש להתיישב בחברון, שם קיווה שלא יטרידו אותו בשאלות הכלל והפרט. אולם לאחר הסתלקותו של רבה הראשי, הרב רחמים יוסף פראנקו, הפצירו אנשי חברון ברב לקבל עליו את המשרה, ולאחר הפצרות רבות נענה להם, רק פנים מיוחדת.

בארץ ישראל קיווה הרב לשבת על מי מנוחות ולהקדיש את כל זמנו לכתובת חיבורו הגדול ה"שדי חמד", בלא לקבל עליו כל תפקיד רבני. הרב ביקש להתיישב בחברון, שם קיווה שלא יטרידו אותו בשאלות הכלל והפרט. אולם לאחר הסתלקותו של רבה הראשי, הרב רחמים יוסף פראנקו, הפצירו אנשי חברון ברב לקבל עליו את המשרה, ולאחר הפצרות רבות נענה להם, רק פנים מיוחדת.

כרב בזוימעל בשנים תרמ"ח-תרנ"ה). באגרת תשובה לרב מדיני שפורסמה בשד"ח במאמר "ריהטא דחקלאי" כתב הראי"ה: מלאתי שמחה וגיל ועיני אורו באור תורה... דהייב חכמה לחכמין להאיר על גדול ישראל בהאי ספרא רבא יקרא, שדה אשר ברכו ה', הלא המה ספרי "שדי חמד", מכבוד מר ידדי ורחים לבאי הגאון הגדול צדיק ועניו המחבר שליט"א... החח"מ עצמו שהכיר כמעט כל ספר שיצא לאור כתב בספרו (בכללים מערכה מ' ס' ב) על ספרו של הראי"ה - "חבש פאר" שיצא לאור במהדורה ראשונה בשנת תרנ"א בעלום שמו: "ובספר חבש פאר, קובץ קטן הכמות ורב האיכות לגדול בדורנו יצ"ו החפץ בעלום שמו, והוא כהן שדעתו יפה ומשנתו נקיה מגופה בל"ג נפה" וכו'... אבי הראי"ה הרב שלמה זלמן שימש תקופה מסויימת שד"ר ישיבות

מגד ירהים

עלון חדשי בהוצאת "בית הרב" רח' הרב קוק 9, ת.ד. 6275, ירושלים 91062 טל' 02-6232560 פקס' 02-6242908 betharav@zahav.net.il • www.moreshet.co.il/beit-harav ניתן לקרא בעלון "מגד ירהים" באתר ישיבת בית אל: beitel@yeshiva.org.il עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: אופירה קרקובר

